WARIES MISDAADREEKS · Nº 144

Glashelder in Vijfheerenlanden

De zaak van de ingemetselde fles

Het volledige script van een true-crimepodcast
in acht afleveringen, met alle bijlagen,
en een verzegelde slotaflevering

UITGEVERIJ WARIES

Voor je begint

Dit is geen roman. Je hebt het volledige script in handen van *Glashelder*, een podcast die glaskunstenares Merel Achterberg en haar oom Joost van Dam in het najaar van 2025 maakten. Alles wat zij te horen kregen, staat erin: de gesprekken, de geluiden, de stiltes. En alles wat zij onder ogen kregen, staat er als bijlage bij: processen-verbaal, brieven, kaarten, krantenknipsels, een smeltlog, een werkbon, een overlijdensbericht uit Canada.

Merel en Joost zijn geen rechercheurs. Ze zetten de stukken op een rij, zoals ze binnenkomen, en ze trekken niet altijd de goede conclusie. Soms zien ze iets niet. Soms zien ze iets wat er niet is. Jij hebt het voordeel dat je kunt terugbladeren.

ZO SPEEL JE

1. Lees de acht afleveringen in volgorde. Lees de bijlagen even zorgvuldig als het script: het meeste bewijs staat in de stukken, niet in wat erover gezegd wordt.
2. Gebruik de werkbladen achterin. Noteer tijden, plaatsen, kenmerken van mensen en wie wat verklaarde.
3. Na aflevering 8 vind je vijf vragen. Schrijf je antwoorden op het antwoordformulier, met de bladzijden waar je bewijs staat.
4. Kom je vast te zitten, dan zijn er hints in drie niveaus. Ze staan op hun kop, zodat je niet per ongeluk te veel leest.
5. Pas als alles is ingevuld, open je de verzegelde slotaflevering.

SPEELDUUR

Reken op drie tot vier uur, alleen of samen. Samen is leuker: lees de rollen hardop.

EEN WAARSCHUWING VOORAF

Een fles die zeventig jaar in een muur heeft gezeten, liegt niet. Maar mensen die zeventig jaar hebben gezwegen, vertellen ook niet zomaar alles.

Wie is wie

LEERDAM EN VIANEN, 1955

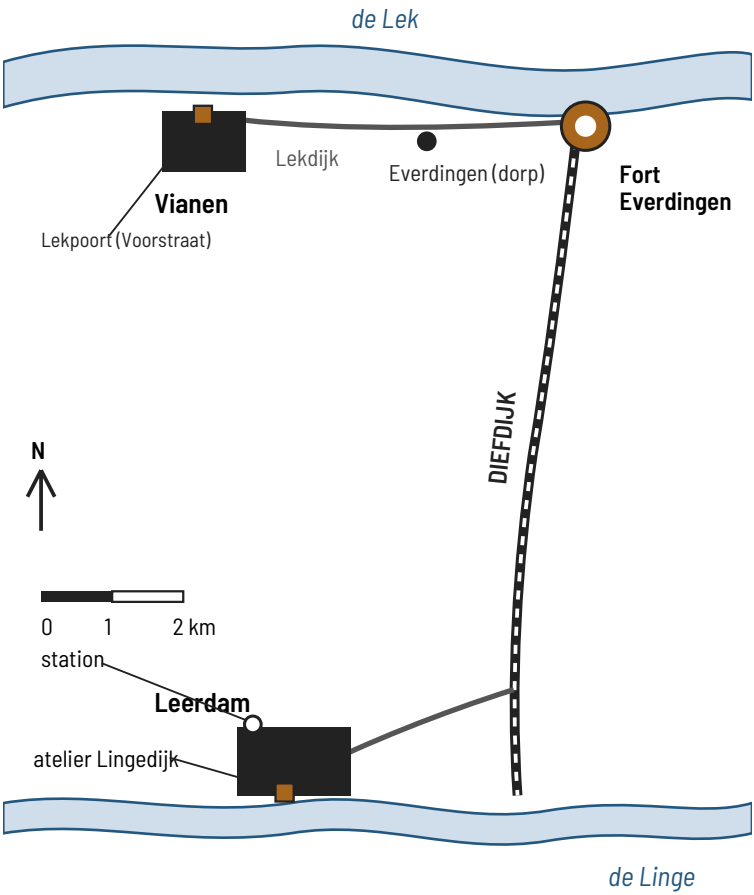
Gert Vonk	23, glasblazer bij atelier Hamerslag, uit Vianen; vertrok volgens iedereen op 31 oktober 1955 naar Canada
Jaap Brouwer	26, glasblazer bij Hamerslag tot 28 oktober 1955; verdween bij Fort Everdingen
Kees Hamerslag	45, eigenaar van het glasatelier aan de Lingedijk
Mien Hamerslag	20, graveerster, dochter van Kees
Teun Verhoef	16, leerjongen bij Hamerslag
Dirk Mulder	stoker van de ovens bij Hamerslag
Henk Vonk	27, oudere broer van Gert, schipper bij een zandhandel in Vianen
Geertje Vonk	moeder van Gert en Henk, Vianen
Aaltje Bruggeman	hospita van het kosthuis in Leerdam waar Gert en Jaap woonden
Arie Stam	metselaar uit Everdingen

DE PODCAST, 2025

Merel Achterberg	36, glaskunstenares; kocht in 2024 het oude atelier aan de Lingedijk
Joost van Dam	69, haar oom, oud-archiefmedewerker en amateur-genealoog
Sven Kooiman	31, metselaar bij de restauratie
Rob Vonk	57, zoon van Henk, woont in Vianen
Mien Hamerslag	nu 90, woont nog altijd in Vianen
Gerda Verhoef	63, dochter van Teun
Peggy Lindsay	vrijwilliger van een Nederlands-Canadese archiefkring in Hamilton, Ontario

Geboortedata, lengtes en andere gegevens staan in de bijlagen, niet hier.

Tussen Lek en Linge

Kaartje uit de shownotes van *Glashelder*. De Diefdijk loopt als een dwarsdijk van de Lek bij Fort Everdingen naar de Linge. Van het atelier aan de Lingedijk naar het fort is het ongeveer elf kilometer fietsen.

Inhoud

1 De fles 7

2 Het kosthuis 16

3 Vianen 25

4 De graveerster 33

5 Het fort 40

6 Lingeblauw 47

7 Hamilton 54

8 Het bord 61

Register van bijlagen 67

Aan de luisteraar: de vijf vragen 69

Werkbladen 70

Antwoordformulier 74

Hints 76

Verzegeld 79

9 Glashelder (slotaflevering) 80

Nawoord 86

GLASHELDER · EEN PODCAST UIT LEERDAM

01 De fles

Uitgezonden maandag 15 september 2025 · **Duur** 38:40 · **Te horen** Merel Achterberg, Sven Kooiman, Joost van Dam

[Een hoge, heldere tik, glas tegen glas. Daaronder het gezoem van een oven.]

MEREL Dit geluid hoor ik elke dag. Een blaaspijp die je tegen de rand van de koeloven tikt om het glas los te krijgen. Ik ben Merel Achterberg, ik ben glaskunstenares, en sinds vorig jaar werk ik in een oud atelier aan de Lingedijk in Leerdam. Glasstad Leerdam: wie hier opgroeit, weet hoe een oven ruikt voor hij weet hoe zijn eigen naam gespeld wordt.

MEREL Het gebouw stond twintig jaar leeg. Er zat een timmerman in, daarna een opslag, daarna niets. Maar in de jaren vijftig was dit een glasblazerij: atelier Hamerslag. Vier banken, twee ovens, een koeloven. Toen ik het kocht, zat de oude ovenmuur nog in de achterwand, dichtgemetseld, met roet tot aan het plafond.

MEREL Op woensdag 3 september, om twintig over tien ’s ochtends, ging die muur open. En daarmee begint dit verhaal.

[Tune: een glazen belletje, een lage cello. Dan stilte.]

MEREL Dit is *Glashelder*. Een podcast over een fles, een bekentenis en een man die in 1955 verdween bij Fort Everdingen. Aflevering één: De fles.

. . .

[Buitengeluid. Een bouwlift, een radio in de verte, het schrapen van een troffel.]

SVEN Sven Kooiman, metselaar. Ik doe de restauratie hier, samen met mijn vader.

MEREL Vertel eens wat er gebeurde, die woensdag.

SVEN We moesten de oude ovenmuur slopen tot op de fundering. Een dubbele muur, met een spouw ertussen, zo deden ze dat vroeger bij ovens, tegen de hitte. Ik haal de buitenste laag weg, steen voor steen, want jij wilde die stenen bewaren. En ergens op schouderhoogte zit er in de spouw iets blauws. Eerst dacht ik: een scherf. Maar het was heel.

MEREL Een fles.

SVEN Een fles. Zo groot als een melkfles, maar dan blauw. Echt blauw, niet zo'n bruin bierflesje. Met een kurk erin, en over de kurk zat lak, rood lak. En je zag door het glas heen dat er papier in zat. Opgerold.

MEREL En toen heb je mij geroepen.

SVEN Toen heb ik jou geroepen. Ik heb hem niet open gemaakt, hoor. Ik dacht: dit is van jou, het is jouw muur.

MEREL Dat was het mooiste wat iemand die week tegen me heeft gezegd.

[Lachen. Dan een deur, voetstappen binnen.]

MEREL Ik heb de fles die middag niet open gemaakt. Ik heb hem op mijn werkbank gezet, in het licht, en ik heb ernaar gekeken. Als glasblazer kijk je naar zo'n ding op een andere manier. De hals is scheef. De wand is niet overal even dik, er zitten belletjes in. Iemand die dit maakte, kon het nog niet goed. Maar de kleur was prachtig. Diep, helder blauw, bijna inktkleurig als je hem tegen het donker houdt.

MEREL En daarna heb ik mijn oom gebeld.

. . .

BIJLAGE 1.1 · DE TEKST UIT DE FLES (OVERGESCHREVEN ZOALS HIJ ER STAAT)

Leerdam, november 1955.

Wie dit vindt moet weten wat ik gezien heb, want ik kan het niet zeggen.

Zaterdagavond de 29e was ik by het fort van Everdingen, achter het hek aan de kant van de Lek. Ik was daar omdat ik het briefje aan de verkeerde gegeven had en ik wilde het goedmaken. Er waren daar twee mannen by het water, en verder alleen ik.

Ze maakten ruzie, eerst zacht en toen hard. Ze trokken aan een tas. Op de stenen glyden ze uit. Toen was er nog maar één. De ander kwam niet meer boven, ik heb gekeken tot myn ogen pyn deden.

Die ene heeft lang met een lamp langs het water gelopen en geroepen. Toen is hy weggefietst over de Diefdyk, naar Leerdam toe. Ik ben blyven zitten tot ik hem niet meer hoorde.

Ik weet wie het waren. Ik heb het aan niemand verteld, niet aan de politie en niet aan myn vader. Ik ben bang en ik schaam my.

Deze fles heb ik zelf geblazen, het is de eerste die rond werd. Ik zet hem in de muur waar het vuur brandt, dan is het tenminste ergens gezegd.

God vergeve my dat ik zweeg.

MEREL Het is een bekentenis. Maar niet van wat ik eerst dacht. Hier schrijft iemand niet: ik heb het gedaan. Hier schrijft iemand: ik heb het gezien, en ik heb niets gezegd.

JOOST Het is een bekentenis van zwijgen. Die zijn zeldzamer dan je denkt. Mensen schrijven zelden op wat ze niet gedaan hebben.

MEREL Er staat geen naam onder.

JOOST Geen naam, en ook geen namen in de tekst. Twee mannen, een tas, een lamp, de Diefdijk. En: “het briefje aan de verkeerde”. Wie dat briefje had moeten krijgen, staat er niet.

MEREL En het jaartal: november 1955. En een datum: zaterdagavond de 29e.

JOOST In 1955 viel de 29e op zaterdag in januari en in oktober. Als dit in november geschreven is, ligt oktober voor de hand. Zaterdag 29 oktober 1955.

. . .

[Toetsenbord. Een muisklik.]

MEREL Joost deed toen wat Joost altijd doet. Hij ging zoeken in oude kranten.

JOOST Er is een gedigitaliseerde verzameling van streekbladen uit de jaren vijftig. De meeste mensen zoeken daar op hun achternaam. Ik zocht op “Everdingen” en “fort”, eind oktober, begin november 1955. En dan krijg je dit.

BIJLAGE 1.2 · KNIPSEL UIT *DE LINGEBODE*, DINSDAG 1 NOVEMBER 1955

De Lingebode · dinsdag 1 november 1955 · pagina 3

Leerdamse glasblazer vermoedelijk in de Lek verdronken

EVERDINGEN. – Zondagmorgen omstreeks kwart voor acht vond de heer A. Stam, metselaar alhier, bij het fort aan de Lek een herenrijwiel tegen het hek staan. Op de stenen aan de waterkant lag een pet. Het rijwiel bleek toe te behoren aan de 26-jarige glasblazer J. Brouwer uit Leerdam, die tot voor kort werkzaam was bij een glasatelier aan de Lingedijk en die sedert zaterdagavond wordt vermist.

De Rijkspolitie heeft zondag en maandag met een vaartuig de oevers afgezocht, tot dusver zonder resultaat. Het water staat hoog en de stroom is na de regen van de afgelopen week sterk. Men vreest dat Brouwer in het donker van de glooiing is gegleden.

Brouwer woonde in een kosthuis in de binnenstad van Leerdam. Hij werd zaterdagavond omstreeks half acht voor het laatst gezien, toen hij op zijn fiets vertrok. Hij was een bekend zwemmer in de streek. Zijn moeder, die weduwe is, wordt door familie bijgestaan.

Wie Brouwer na zaterdagavond heeft gezien, wordt verzocht zich te melden bij de Rijkspolitie, groep Lekdijk-Oost.

MEREL Brouwer. Jaap Brouwer, zou later blijken. Een glasblazer. Die “tot voor kort werkzaam was bij een glasatelier aan de Lingedijk”.

JOOST Er waren in 1955 niet zoveel glasateliers aan de Lingedijk.

MEREL Er was er precies één. Het mijne. Hamerslag.

[Een lange inademing.]

MEREL Ik wil eerlijk zijn: op dat moment kreeg ik het koud. Ik sta elke dag op de plek waar die man heeft gewerkt. Ik blaas glas aan een bank die misschien op de plek van zijn bank staat. En ergens in de muur achter mij heeft zeventig jaar een fles gezeten waarin iemand schrijft over twee mannen bij het water bij Fort Everdingen.